

Bemærkninger i Anledning af en ny Udgave af Theophrasti Characteres et Philodemi de vitiis liber decimus *).

Af Professor Dr. L. Ussing.

I det Professor Dr. L. Ussing fremlagde en Udgave af Theophrasts Charakteerskildringer, som netop havde forladt Pressen: **Theophrasti Characteres et Philodemi de vitiis liber decimus. Accedunt characterismi duo ex Rutilio Lupo et ex Rhetoricis ad Herennium. Cum commentario edidit J. L. Ussing**, knyttede han dertil følgende Bemærkninger.

Denne lille Bog, til hvis Trykning Universitetet har givet et anseligt Bidrag, stiller sig den Opgave at levere en paa een-gang tro og læselig Udgave af Theophrasts Charakteerskildringer, en særdeles vanskelig Opgave, som Udgiveren ogsaa er langt fra at troe at han har løst, men han haaber at have givet et Bidrag dertil ved at stille Sagen i sit rette Lys og samle, hvad der kunde hjælpe til Skriftets Forstaaelse med Udelukkelse af det, der kun kunde bringe paa Vildspor.

Med Hensyn til Skriftet i dets Heelhed var det sande Forhold i Hovedsagen allerede paaviist af Andre. Det tør betragtes som almindelig anerkjendt, at disse fortrinlige Charakteerskildringer, der efter de historiske Antydninger, de indeholde, nødvendig maae være skrevne i den nærmeste Tid efter Alexander den Stores Død, virkelig hidrøre fra den berømte Philosoph, hvis Navn de bære, men at den Skikkelse, hvori vi have denne lille Bog, tilhører en langt senere Tid. Det er Uddrag af Theophrasts Skrifter, som en senere Forfatter har samlet og ved en Smule Tilskjæring hist og her, men navnlig ved forskjellige Tilsætninger har omdannet til en ny Bog under Theophrasts

*) See S. 88.

Navn. Denne Forfalskning — thi det kan ikke kaldes andet, da Bogen indledes med en i Theophrasts Navn skreven Fortale — er ikke yngre end det 2det Aarhundrede efter Chr.; thi *Θεοφράστου χαρακτήρες ἡθικοί* omtales som et særegent Skrift hos Diogenes fra Laerte.

For 40 Aar siden kjendte man kun to Paralleler til disse Charakteerskildringer i den gamle Literatur, Svirebroderen hos Rutilius Lupus og Praleren i Rhetorica ad Herennium. De fandtes i rhetoriske Skrifter som Exempler paa, hvorledes en Taler kunde bruge en Charakteerskildring som Middel til at virke paa Dommerne. Man kunde da tænke sig, at disse Uddrag af Theophrast vare foretagne i et lignende Øiemed, for at skulle tjene som rhetoriske Prøver, ja maaskee endog at de fra først af vare skrevne dertil. Men et uhildet Blik paa Bogen vil snarere betegne den som blot underholdende Læsning, og et i den nyere Tid fundet Skrift viser os tydelig, i hvad Hensigt Theophrast har forfattet disse Skildringer og hvorledes han har benyttet dem. Dette er det i Herculanium fundne og i 3die Bind af Volumina Herculaniensia udgivne Skrift: *Φιλοδήμου περὶ κακιῶν 1*, tiende Bog af et stort Værk af Epikuræren Philodemos «om Laster» eller snarere «om Laster og de modsatte Dyder og hvorledes de vise sig i Menneskenes Liv»; thi saaledes omtrent lyder Titelen paa den ligeledes fundne 9de Bog, der vistnok maa antages at høre til samme Skrift. 10de Bog, den der vedkommer os her, handler om Hovmod, *ὕπερηφάνια*. Begyndelsen er desværre saa godt som tabt, men Gangen i Afhandlingen synes at være denne, at der først udvikles, hvor urimelig Hovmod er i sig selv, navnlig naar den grunder sig paa Rigdom og Lykke, da Ingen kan være vis paa, at han bestandig beholder disse Goder, og dernæst fremsættes en Mængde andre Betragtninger, tjenlige til at hjælpe den, der er tilbøielig til denne Feil, til at skille sig af med den eller dog formindske den, at «lette denne Byrde», *κουφίζειν*, som Forfatteren udtrykker sig. Derefter behandles forskjellige Arter af denne Last, der have særegne

Navne, og efter en ældre Philosoph, Ariston, giver Forfatteren en Skildring af *ὁ ἀνθρώπος*, *ὁ ἀνθρώπιος* og *ὁ παντιδύμων*, Begreber, der kun meget ufuldkomment vilde gjengives paa Dansk ved den Selvbehagelige, den Uafhængige og den, der forstaaer Alt. Efter at have meddeelt disse Skildringer, viser han paa ægte epikuræisk Viis, hvilke skadelige Følger en saadan Adfærd medfører. Han gaaer saa over til andre Arter af eller Benævnelser paa Hovmod, som det fra Aristophanes bekjendte *βρενθύεσθαι* og Ironien. Af Ironikeren (*ὁ εἴρων*) giver han da en Skildring, som vel er formet paa samme Maade som de ovenfor omtalte, men som dog sikkert ikke skriver sig fra Ariston, men fra Philodemos selv; den er nemlig heel og holden en Copi af Sokrates, og de Træk, der anføres deri, ere alle laante fra Plato og Xenophon. Til Slutning anføres endnu et Par Arter af Ringeagt for Andre, *εὐτελιστής* eller *ἐξευτελιστής* og *οὐδενωτής* eller *ἐξουδενωτής*.

Det er altsaa i moralphilosophiske Skrifter, at saadanne Skildringer have deres egentlige Plads. Grækernes Moralphilosophi var langt mere empirisk og psykologisk, end man nutildags synes at ønske. Selv Idealisten Plato construerer ikke Pligtlæren og Sædelæren ud af det Godes Begreb, men paaviser dettes Udfoldning i en parallel Sphære, Staten, for at Mennesket kan see sig selv deri som i et Speil. Aristoteles er, som sædvanlig, iagttagende, men hans klare og skarpe Forstand, grundet paa en sund og reen Følelse, har sat ham i Stand til at levere det Mesterværk, vi besidde under Navnet den Nikomacheiske Ethik. Han opstiller det System, hvorefter Dyden altid er Midten imellem to Laster, og paaviser i de enkelte Tilfælde, hvorledes man ved at skeie ud enten til den ene eller til den anden Side, falder i den ene eller den anden Last. Senere Peripatetikere søgte at fuldstandiggjøre Moralsystemet og opstillede en lang Række af saadanne Grupper, hvor Dyden viste sig som Midten imellem to Laster; men det var en gold Systematik, og Sproget lod dem ofte i Stikken, saa de maatte ind-

rømme, at det manglede Navn for den ene af de to Yderligheder.¹⁾ Aristoteles selv derimod gjør opmærksom paa det modsatte Phænomen, at Sproget ofte har flere Benævnelser for den samme Last, saaledes som ogsaa vi paa Dansk f. Ex. betegne overdreven Sparsommelighed med mange Navne, som Gjerrighed, Karrighed, Gnieragtighed, Suurfittighed. Aristoteles bruger netop dette samme Exempel.²⁾ «Det almindelige Navn for denne Last» siger han «er *ἀνελευθερία*. Den viser sig i altfor stor Utilbøielighed til at give og altfor stor Lyst til at tage, men begge Retninger ere ikke lige fremherskende hos Alle eller paa samme Maade. Det Sidste see vi hos Rufferen, hos Aagerkarlen, hos Høkeren; alle beherskes de af smudsig Vindesygge, *αἰσχροκέρδεια*. For den første Retning, Utilbøielighed til at give de nødvendige Penge ud, haves forskjellige Navne. Saadanne Folk kaldes *φειδωλοί, γλίσχροι, κίμβικες, κυμινοπρίσται*», hvortil vi endnu andenstedsfra maae foie *μικρολόγοι*. Han indlader sig ikke paa en nøiagtig Sondring imellem disse Synonymer. De kunde maaskee have Betydning for den daglige Tale med dens flygtige Anskuelser, men Begrebsudviklingen vare de uvedkommende. Theophrast gik mere i det Enkelte. Han benyttede disse Benævnelser paa forskjellige Afskygninger af Begrebet til at lade dette udfolde sig i sin hele Mangfoldighed, og med sin eiendommelige psykologiske Styrke skildrer han de Personer, man pleiede at tillægge disse Navne, og hvordan enhver af dem pleiede at bære sig ad. Der er heri en rig Iagttagelse og et ikke ringe Lune, saa at man ikke med Urette har sammenlignet ham med Koemediedigterne, og gjort opmærksom paa, at Menander var en Elev og Ven af ham. Men han har ikke tillagt disse Synonymer nogen Betydning for den systematiske Begrebsudvikling, og det Forsøg, Eugenius Petersen har gjort paa at henføre Theophrasts Charakterskildringer til Grupper af modsatte Laster

¹⁾ Stobæos' Eclog. Ethic. II, 7, p. 320 Heeren.

²⁾ Aristot. Ethic. Nicom. IV, 1, 38 ff.

med Dyden i Midten, kunde ikke lykkes. Ikkun i tre Tilfælde finde vi begge Yderlighederne; *αὐθάδεια* (Cap. 15) og *ἀρέσκεια* (Cap. 5) opstilles af den peripatetiske Skole som Yderlighederne, medens *σεμνότης* angiver Middelveien, ligesom *ἀλαζονεία* (Cap. 23) og *εὐρωνεία* (Cap. 1) ligge hver paa sin Side af *ἀλήθεια*, *μικρολογία* (Cap. 10) og *αἰσχροκέρδεια* (Cap. 30) hver paa sin Side af *ἐλευθεριότης*. I alle andre Tilfælde finde vi kun den ene Yderlighed beskrevet hos Theophrast. Man maatte altsaa antage, at vi havde mistet en stor Mængde af disse Skildringer, hvis det ikke ved nærmere Betragtning viste sig, at der var saare faa af disse Laster, for hvis Modsætning der havdes en Betegnelse, som egnede sig til en lignende Skildring. Man kunde unægtelig stille *βωμολοχία* lige over for *ἀγροικία* (Cap. 4), *Θρυσύτης* lige over for *δειλία* (Cap. 25), og maaskee findes et Par enkelte lignende Exempler. Men ved den største Deel af de beskrevne Laster maatte man sige med de senere Peripatetikere, at Modsætningen «manglede Navn», og mange af dem ere i den Grad Synonymer, at det vilde være en aldeles urimelig Tanke, at Sproget, naar det havde fundet Behag i at betegne forskjellige smaa Afskygninger af den ene Yderlighed med særegne Navne, skulde have kunnet gjøre det Selvsamme ved den modsatte Yderlighed. Saaledes finde vi hos Theophrast *κολακεία* ved Siden af *ἀρέσκεια*, *μικρολογία* ved Siden af *ἀνελευθερία*, vi finde *αὐθάδεια* og *ὑπερηφανία*, *ἀπόνοια* og *ἀναισχυντία*, fremdeles *ἀδολεσχία*, *λαλιά* og *λογοποιία*, *βδελυρία*, *δυσχέρεια* og *ἀηδία*. Det lod sig vel gjøre at karakterisere disse forskjellige Laster, men det lod sig ikke gjøre at opstille bestemte Begrebsadskillelser imellem disse Navne eller definere dem som bestemte Begreber, og det har Theophrast heller ikke tænkt paa at gjøre. Den, der har dristet sig til i hans Navn at sammensætte en ny Bog af forskjellige Stykker i hans Værker, har prøvet paa at definere hvert enkelt Begreb, men han er kommet ynkelig fra Forsøget. Ikke Halvdelen af Definitionerne kan kaldes tilfredsstillende eller antages at være laant fra Peripatetikernes

Skrifter; de fleste ere i høi Grad keitede og ubestemte, for ikke at sige reent ud urimelige eller urigtige, som naar *ἀγροικία* kaldes *ἀμαθία ἀσχήμων, βδελυρία παιδιὰ ἐπιφανῆς καὶ ἐπονείδιστος, δυσχέρεια ἀθεραπεισία σώματος λύπης παρασκευαστική*, hvilket er urigtigt, da Ordet slet ikke bruges udelukkende om legemlig Uhumskhed, og den Skildring, der gives, heller ikke holder sig dertil alene. Denne Forfatter har heller ikke seet sig i Stand til nogenlunde at sondre de beslægtede Begreber eller opstille en synonymisk Adskillelse imellem dem, Noget, hvortil han dog maatte synes særlig opfordret; men Definitionerne paa beslægtede Laster kunne i Almindelighed ligesaa godt ombyttes med hinanden; man sammenligne f. Ex. Definitionerne paa *ἀδολεσχία* og *λαλιά*, paa *ἀναισχυντία* og *αἰσχροκέρδεια*. Det er klart, at disse Definitioner ikke kunne skrive sig fra Theophrast, og efter hvad vi have udviklet, laa det jo heller ikke i hans Plan at give saadanne. Skulde Nogen endnu have nogen Tvivl i denne Henseende, vil denne forsvinde, naar det lykkes at paavise en anden Kilde, som Forfatteren til disse Definitioner sandsynligviis har lagt til Grund for sine Forsøg. Denne Kilde er de Definitioner eller *Ὅροι*, der slutte Rækken af de platoniske Skrifter, en Samling, der aabenbart er yngre end baade Plato og Theophrast. Alt, hvad der kunde benyttes deraf, er gaaet over i den lille Bog, vi beskjæftige os med. Definitionerne paa *κολακεία, ἀλαζονεία, ἀναισχυντία* og *λαλιά* ere tydelig tagne derfra, og Definitionen paa *δειλία* synes ogsaa at være dannet derefter. Det modsatte Tilfælde, nemlig at Forfatteren til de pseudoplatoniske *Ὅροι* skulde have benyttet Theophrasts Charakterer, saaledes som vi have dem, kan ikke antages, thi saa vilde vi ikke blot finde 4 eller 5, men alle de 30 Definitioner paa Laster optagne hos ham.

Falskneren, der lavede denne Bog sammen, har saaledes ikke blot tilføiet Indledningsskrivelsen og af og til i Enden af Kapitlerne en affecteret, resumerende Slutning, men det er og-

saa ham, hvem det skyldes, at det Hele har faaet en saa symmetrisk Form. En og anden Definition fandt han uden Tvivl hos Theophrast selv staaende i Spidsen for Skildringen; men han vilde have, at enhver Skildring skulde begynde med en saadan, og lavede saa de andre. Enhver Skildring begynder med det Substantiv, der betegner Lasten, *εἰρωνεία, κολακεία* o. s. v., og naar dette er defineret, kommer Substantivet eller Adjectivet, der angiver den Person, der har den omtalte Feil, *ὁ δὲ εἰρωνῶν ἐστὶ τοιοῦτος τις οἶος* o. s. v. Det abstracte Substantiv sættes som Titel over ethvert Kapitel. Forfatteren fandt, at Conformiteten krævede, at det altid maatte være saaledes. Hos Theophrast fandt han undertiden maaskee kun Adjectivet, men i de allerfleste Tilfælde var det en let Sag at tilføie det tilsvarende abstracte Substantiv. Een Gang kom han dog ogsaa galt fra dette. Cap. 26 beskriver en oligarchisk-sindet Mand, *ὀλιγαρχικός*. Et hertil svarende Substantiv fandtes ikke og kunde i Virkeligheden ikke dannes, men Forfatteren var ikke forknyt; han brugte *ὀλιγαρχία*, hvilket, som Enhver veed, betyder noget ganske Andet, nemlig en oligarchisk Statsforfatning, og ikke oligarchiske Tilbøieligheder. Afskriverne, der saae Lasten kaldes *ὀλιγαρχία*, vare i Grunden i deres gode Ret, da de rettede det følgende *ὀλιγαρχικός* til *ὀλιγαρχος*, thi det er dette Ord, der svarer til Substantivet; men vi kom derved endnu længere fra Theophrast, thi der er ingen Tvivl om, at han har skrevet *ὀλιγαρχικός*, og dette har allerede Casaubonus med god Føie indsat i Texten.

Det er en eiendommelig Skjæbne, der ofte træffer saadanne forfalskede Producter, at de komme til os i en særdeles forvandsket Skikkelse. Det er, som om Afskriverne selv følte, at de ikke befandt sig paa ret classisk Grund og ikke behøvede at iagttage den Samvittighedsfuldhed, de ellers vare vant til. Ved nærværende Skrift har dette især viist sig i en Tilbøielighed til at forkorte og overspringe. Der existerer Udtog af Theophrasts Charakterer, som begynde med Lidet og blive mindre og mindre, jo længere man kommer frem. Disse ere naturlig-

viis uden alt Værd ved Siden af den fuldstændigere Text; men selv i denne findes der mangfoldige Overspringelser, idet Af-skriverne have udeladt, hvad de ikke kunde læse i Originalhaandskriftet. Dette Forhold er især klart i den sidste Halvdeel af Bogen. Denne (Cap. 16—30) eksisterer fuldstændig kun i et Vaticaner-Haandskrift, som først blev bekjendt i Slutningen af forrige Aarhundrede. Før den Tid kjendte man kun de 13 første af de 15 Charakterer, som Vaticaner-Haandskriftet indeholder, og, som Sammenligningen med dette viser, i en ufuldstændig Skikkelse, idet der tidt manglede hele eller halve Sætninger. Vaticaner-Haandskriftet er ikke ældre end det 14de Aarhundrede, men det er en samvittighedsfuld Gjengivelse af et ældre Haandskrift. Hvor Afskriveren ikke kunde læse, hvad der stod, har han trolig angivet det og ladet Stedet staae blankt, saaledes i min Udgave Side 32, Lin. 13 *ταῖς θυ...*, hvor det var let at see, at der maatte have staaet *θύραις*, men der har formodentlig staaet noget Mere, saasom *ταῖς θύραις τῆς ἐταίρας*. Ligesaa samme Side Lin. 23; Side 34, 14 og Side 36, 13—14. Men mange flere Steder har denne Afskriver læst store Stykker, som ere oversprungne i de andre Haandskrifter. Vi have her et ydre Vidnesbyrd om, at det er med god Grund, at man ogsaa antager Lacuner paa mange andre Steder. Særlig tydelige ere disse Side 12, 4. 16, 26. 24, 23. 27, 15. 30, 9. 31, 15. 32, 20. 33, 4. 34, 16. Nogle af disse ere først angivne i min Udgave. Udfyldningen af saadanne Huller er naturligtviis altid hypothetisk.

Ved et Skrift som dette har Kritiken ualmindelig store Vanskeligheder at kæmpe med. Den stilistiske Form er ikke altid saa bestemt, at man med Lethed kan reconstruere den, og endnu større Hindringer lægger Indholdet i Veien. Forfatteren bevæger sig med stor Lethed og Livlighed igjennem alle Livets Sphærer; er der et Hul eller en Forvanskning i Texten, vide vi ofte slet ikke, hvor vi befinde os, eller hvad Slags Gjenstande han taler om; og mange Enkeltheder berøres, som vi

ikke kjende noget til andenstedsfra. Her er altsaa en vid Mark for Gjætningen. Jeg har ofte maattet fjerne mig fra mine Forgængere; jeg vil haabe, at jeg da har været heldigere end de i at fastholde Charakteren. Det manglede naturligviis ikke paa slemme Afskrivningsfeil. Mange af dem har jeg maattet ladet staae, og kun i Anmærkningerne angivet en Rettelse, der syntes at træffe Meningen; undertiden var ikke engang det muligt. Som Exempel paa Steder, hvor jeg troer det er lykkets mig igjennem Feilen at skimte den oprindelige Læsemaade, skal jeg blot anføre S. 23, L. 23, hvor ἀπομόρξασθαι var blevet forskrevet til ἄμα δ' ἄρξασθαι, og S. 28, L. 19, hvor Haandskriftet tillægger den Hovmodige dette: βιάζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς τὰς διαίτας κρίνειν τοῖς ἐπιτρέψασι, og de fleste Udgivere have meent, at Manden gjorde Fordring paa at afsige den Voldgiftskjendelse, man bad ham om, medens han gik sin Spadeseretour; men ἐν ταῖς ὁδοῖς — der rigtignok ikke godt kan være det Samme som περιπατῶν — bør ligefrem stryges; det har sin Plads 5—6 Linier længere nede, og det er kun fordi Afskriverens Øie har sprunget nogle Linier for langt, at det ogsaa er kommet til at staae her. Ordet βιάζειν vilde, selv om det stod i Medium, være upassende; den active Form af Verbet bruges slet ikke. Det er altsaa der, Feilen stikker. Jeg har rettet det til ἵπτιάζειν. Den Hovmodige afslaaer at overtage den Voldgift, man overdrager ham, ligesom der fortsættes, at, naar han bliver valgt til at beklæde et Embede, sværger han sig fri og erklærer, han ikke har Tid. Han afslaaer det med en haanlig Mine, med et Kast med Nakken, saaledes som Italienerne endnu idag pleie at gjøre, naar de sige Nei, og som de gamle Romere gjorde og antydede ved Ordet *renuere*.

Andre Steder har jeg beholdt Haandskrifternes Læsemaade og troet, at denne lod sig forsvare, hvor mine Forgængere have fundet den uforstaaelig og antaget en Forvanskning. Saaledes S. 8, 15 τὸ ἀργύριον, S. 19, 13 τὰς ἱεράς πύλας, S. 20, 15 ἱερῶν, S. 26, 8 καινίαν ξυλίνην, S. 33, 23 Ποσειδῶνος.

Efter at Bogen er udkommen i Trykken har Conferentsraad Madvig under Gjennemlæsningen fundet Leilighed til nogle Bemærkninger, som han velvillig har meddeelt mig og tilladt mig at tilføie som et Tillæg. Det kritiske Materiales Usikkerhed gjør, at ogsaa han mange Gange kun har kunnet fremsætte en Formodning eller antyde Retningen, hvori der synes at burde søges, men flere Steder ere de foreslaaede Rettelser saa indlysende at de ubetinget bør optages i Texten. Saaledes:

Char. 8 (Side 12, Lin. 27) *πῶς ἔχεις περὶ τοῦδε εἰπεῖν καινόν* skal være: *πῶς ἔχεις περὶ τοῦ τι εἰπεῖν καινόν*; «Hvordan har Du det med (Hensyn til) at fortælle noget Nyt? Hvordan har det sig for Dig med lidt Nyhed?»

Char. 22 (Sid. 26, 9) *ἐπιγράψας μὲν αὐτοῦ τὸ ὄνομα* havde jeg rettet til *ἐπιγράψας μὴδ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα*, og meent, at Gnieren, da han var nødt til at indvie et Slags Monument til Erindring om, at hans Chor havde seiret, havde opsat et Bræt med Angivelse af Aaret og Phylens Navn, men ikke engang havde tilføiet sit eget Navn, da han i Grunden skammede sig ved et sligt Monument. Madvig mener, at det vilde dog næppe engang en saadan Gnier kunne gjøre. Der vilde ogsaa kræves en anden Ordstilling: *μηδὲ τὸ ὄνομα ἐπιγράψας*. Der har sikkert staaet *ἐπιγράψας μέλανι τὸ ὄνομα*. (Af *ανιτω*-har Afskriveren gjort *αὐτοῦ*). Det er ikke et Marmormonument, hvori Navnet indhugges, men et Bræt, hvorpaa det males med sort Farve.

Char. 23 (Sid. 27, 23—24) *φιλοσοφεῖν προσήκει*. Jeg havde skrevet *ὡς φίλος ὧν πλεῖν ἢ προσήκει*. Madvig har ingen Tvivl om, at jeg har truffet Meningen, men han holder sig nærmere til Haandskrifterne og opnaaer en sandsynligere Form ved blot at rette *φιλοσοφεῖν* til *φίλος εἶναι ἢ*, altsaa *ὅπως μὴδ' ἕφ' ἐνὸς συκοφαντηθῆι περαιτέρω φίλος εἶναι ἢ προσήκει Μακεδόσι*. (*Συκοφαντιοῦμαι εἶναι, in suspitione vocor esse*).

Char. 5 Slutn. (Sid. 10, 3) *ὑστερον ἔπεισιν ἐπὶ τῶν θεωμένων* havde jeg med Ast antaget en Lacun og skrevet *ἐπὶ τῷ εἰπεῖν τινα τῶν θεωμένων*. Madvig har sikkert Ret i, at

her ikke er et Hul, men en Feilskrift. Der har vel staaet *ἐπεισιν ἰν' εἴπη τις τῶν Θεωμένων* eller snarere, i større Overeensstemmelse med det Foregaaende, *ἐπιέναι ἰν' εἴπη τις*.

Char. 1 (S. 4, 22) *πρὸς τοὺς δανειζομένους καὶ ἐρανίζοντας ὡς οὐ πωλεῖ*. Jeg har antaget en Lacun efter *ἐρανίζοντας*. Madvig troer ikke der er noget Hul. «Naar Nogen vil laane Penge eller kræve Bidrag af *ὁ εἴρων*, svarer han, at han ingen Afsætning har (paa sine Producter, og derfor er uden Penge).»

Prooemiet (S. 3, 3) *οὐδὲ παύσομαι θαυμάζων, τί γὰρ δήποιε* etc. *γὰρ* kan næppe staae i et afhængigt Spørgsmaal, selv om dette Stykke er fra en meget senere Tid end Theophrast. Der skal vel staae: *τί ἄρα δήποιε*.

Char. 29 (S. 34, 11). «I *καὶ φησιν* ligger vistnok *κηφῆσιν*. Vennen af Slethed seer i skikkelige Folk (*χρηστοί*) kun Vandbier (*κηφῆνες*)». M. — Men hvad er det foregaaende *γίνεται*? Kunde det gaae an at sætte *ἐπὶ* i Stedet: *καὶ ἐπὶ τοῖς χρηστοῖς εἰπεῖν, ὡς ἐπὶ κηφῆσιν, ὡς οὐδεὶς ἐστὶ χρηστός, καὶ ὁμοίους πάντας εἶναι*?

Char. 4 (S. 8, 10) har jeg beholdt Haandskrifternes Læsemaade *καταλέσας* (i Pariserhaandskrifterne den lille Afvigelse *καὶ ἀλέσας*). Jeg havde tænkt mig, at den raee og plumpe Person, som her er Tale om (*ὁ ἀγροικός*), satte sig hen og gantedes med Slavinden, der malede Kornet, og i sin plumpe Lyst, uden selv at lægge Mærke dertil, hjalp hende med at male til sig selv og til hele Familien. Madvig mener ikke, at han kunde undlade at lægge Mærke dertil, og finder Dativen *τοῖς ἔνδον πᾶσι καὶ αὐτῷ* upassende. «Der er», siger M., «aaenbart Tale om, at han tilføier sig oeconomic Skade; Kornet, hvoraf han og de Alle skulde leve, spildes ved den slette Maling. Altsaa er enten *καταλέσαι* at ødelægge ved Maling, male til Intet, som *κατανανμαχῶ, καθιπποτροφῶ* o. s. v., s. Madv. Græsk Syntax § 236), hvilket dog strider mod Brugen af *καταλεῖν* andre Steder, eller der maa staae *κατολέσας*, skjøndt Ordet er sjel-

dent.» — Men dermed synes mig Ordene *κατ' αὐτῆς* ikke at stemme.

Char. 14. (S. 19, 12) *νομίζει*. Madvig mener, som Schneider og Ast, at det har været *ᾄζει*. Han læser «*Ἡδὴ γε τῶν ἄστρον ᾄζει*», *ὃ τι δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι «πίσσης»*. Den Sandseløse (*ὁ ἀναίσθητος*) siger under Regnveir: «Hvor det lugter deiligt af Stjernerne», fordi han har hørt Andre sige «det lugter af Beg». Det fælles Mørke og Sorte leder ham til Dumheden.

Char. 18 Slutn. (S. 23, 5 f.) *πόσον κατάθου*. «Der kan ikke være Tale om Priis (*πόσου*). Den, der har laant en Gjenstand af den Mistroiske, spørger ham, hvor han skal nedlægge (aflevere) den, da han ikke for Øieblikket har Tid (til Aflevering); den Mistroiske siger, at han ikke skal gjøre sig Uleilighed; han vil selv følge med, til han faaer Tid (for selv at modtage Gjenstanden). *Τοῖς ελληφόσι υ παρ' αὐτοῦ καὶ λέγουσι «Ποῦ σοι καταθῶ; οὐ γὰρ σχολάζω πω» εἰπεῖν. «Μηδὲν πραγματεῖον ἐγὼ γάρ, ἕως ἄν σὺ σχολάσῃς, συνακολουθήσω.»* M.

Char. 19 (S. 24, 2 f.) *ὡς ιεράσιόν υ*. M. billiger Bernards af Petersen optagne Rettelse *ὥσττερο ἀσιεῖόν υ*.

Char. 21 (S. 25, 27 f.). «Ingen uden den, der var Prytan, kunde optræde og sige i Folkeforsamlingen: *ἐθύομεν οἱ πρυτάνεις*, og *συνδιοικήσασθαι* kan ikke være *συνδιοικεῖν*. Da *διοικεῖσθαι* (i Medium) bruges om Arrangements i Ens egen Interesse, vilde Alt være klart, naar man med Udeladelse af *συν* læste *καὶ διοικήσασθαι παρὰ τῶν πρυτανέων*. Endnu bedre var *διοικήσασθαι παρὰ τῶν συμπρυτανέων*. Maaskee ligger i *συνδιοικήσασθαι* Antydningen af de andre Prytaners Deeltagelse i Arrangementet (arrangere sig med sine Colleger for at kunne).» M.

Char. 22 Beg. (S. 26, 6 f.). I Stedet for Haandskrifternes Læsemaade *περιουσία υς ἀπὸ φιλοτιμίας δαπάνην ἔχουσα*, har jeg udgivet *ἀπουσία υς φιλοτιμίας ἐς δαπάνην ἔχουσα*. Jeg tænkte mig, at en Afskriver, der var kommen til at sætte

περιουσία i Stedet for *ἀπουσία*, selv havde mærket Feilen og skrevet *ἀπό* ved Siden, hvilket da var kommet ind paa et urigtigt Sted, foran *φιλοτιμίας*. M. troer, at jeg med Rette har tilføiet Præpositionen *ἐς*, men denne Tilsætning forekommer ham ikke ret at passe til det negative Begreb *ἀπουσία*. Han foretrækker Reiskes Forslag efter Aristot. Eth. Nicom. IV, 4 *περιουσία τις ἀφιλοτιμίας*.

Char. 30 (S. 36, 4) «*ὑποπρίασθαι φίλου* er «at købe under for en Ven», at komme ham i Forkjøbet, og erhverve sig selv det, som han stod i Begreb med at købe. Dernæst bør man vel følge Pariserhaandskrifterne og udelade *δοκοῦντος*, samt rette *ἐπιλαβών* til *ἐπιβαλόν· ἐπιβαλόν ἀποδόσθαι* er at sælge med et Tillæg i Prisen. Altsaa: han kommer sin Ven i Forkjøbet og sælger ham bagefter den samme Ting for en høiere Priis». M.